

ZAVÁDZANIE PRIAMEJ VOĽBY PREZIDENTA NA SLOVENSKU A JEHO DÔSLEDKY

PETER HORVÁTH* – PAVOL JUHÁS**

Vznik Slovenskej republiky priniesol so sebou okrem iného potrebu kreovať aj viacero ústavných postov, ktoré nemali v novodobej histórii Slovenska svoju reálnu historickú tradíciu. Aj proces samotného vzniku a prijímania Ústavy SR po parlamentných voľbách v roku 1992 ukázal, že extrémne krátky čas sa výrazne podpísal na kvalite schválených ústavných dokumentov. Od roku 1993 až po súčasnosť nebol žiaden iný inštitút tak často menený a zásadne upravovaný ako je práve post hlavy štátu. Môžu v politickej rovine za to rôzne nejednoznačné formulácie v pôvodnom texte ústavy, ktorá spolunažívanie najvyšších ústavných predstaviteľov predpokladala skôr v rovine vzájomnej dôvery a spolupráce. Jednoducho nepočítala s tým, že najvyššie ústavné posty v rámci výkonnej moci budú zastávať osobnosti s rozličnými pohľadmi na riešenia problémov, či dokonca výklad jednotlivých článkov ústavy. Prvé päťročné obdobie samostatnej Slovenskej republiky v rokoch 1993–1998 je tak dominantne poznačené priam „bratovražedným“ súbojom medzi premiérom na strane jednej a prezidentom na strane druhej. Politický nesúlad medzi Vladimírom Mečiarom a Michalom Kováčom sa výrazne podpísal nielen do každodennej slovenskej politickej reality, ale často zamestnával aj Ústavný súd SR v zmysle výkladu jednotlivých článkov ústavy, ale presunul sa aj na pôdu zákonodarného zboru. Hoci vtedajšia vládna koalícia nemala ústavnú väčšinu, nie raz sa pokúšala o odvolanie, respektíve o rezignáciu Michala Kováča. Výsledkom tohto súboja bola zásadná polarizácia v spoločnosti, na podklade ktorej sa vyprofilovali dva veľké politické tábory vedené stranami HZDS a SDK.¹

Prijaté ústavné a právne podmienky v pôvodnom texte Ústavy SR vyžadovali pre zvolenie prezidenta v Národnej rade SR dosiahnutie vysokej miery politického konsenzu, ktorý bolo nutné získať v podobe ústavnej väčšiny. Na zvolenie akéhokoľvek kandidáta bolo totiž potrebné získať minimálne 3/5 všetkých hlasov 150 poslancov, teda 90 pozitívnych hlasov pre navrhovaného kandidáta. Zásadný problém však spočíval v tom, že v prípade opakovaného hlasovania pri nezískaní danej podpory v prvom kole, potrebná väčšina neklesla, ale zostávala nemenná. Ak teda v prípade mnohých politických systémov európskych krajín pri voľbe prezidenta postupne klesá potreba získania

* Autor je dekanom Fakulty sociálnych vied UCM v Trnave.

** Autor je vedúcim katedry politických vied Fakulty sociálnych vied UCM v Trnave.

¹ Blížšie HORVÁTH, P.: Politický systém Slovenskej republiky, s. 45–54.

väčšiny z pôvodne ústavnej až po absolútnu, v podmienkach Slovenskej republiky takýto mechanizmus neexistoval. Toto sa ukázalo ako zásadný problém už pri prvej voľbe prezidenta v januári 1993, kedy viaceré politické strany zastúpené v Národnej rade SR navrhli svojich kandidátov. Ani opakovaná voľba nedokázala poslancov dotlačiť k historicky prvej voľbe prezidenta, nakoniec najviac hlasov získal kandidát HZDS Michal Kováč (78). Aj pod vplyvom v zásade bezproblémového zvolenia prvého českého prezidenta Václava Havla si nakoniec politické špičky na Slovensku dokázali nájsť k sebe cestu a v novom kole volieb 15. februára 1993 sa uchádzal o hlasy poslancov jediný navrhnutý kandidát, posledný predseda Federálneho zhromaždenia ČSFR a podpredseda HZDS, Michal Kováč. Zo 148 prítomných získal 106 hlasov, a tak bol následne 2. marca 1993 uvedený do pozície hlavy štátu Slovenskej republiky.²

Aj na základe vyššie spomínaných problémov pri vzájomnom fungovaní a kooperácii hlavy štátu a premiéra sa politická situácia po predčasných parlamentných voľbách v septembri 1994 vyhroutilá natoľko, že ani koalícia, ani opozícia neboli v stave sa racionálne dohodnúť na možnom spoločnom kandidátovi na nástupcu Michala Kováča v úrade prezidenta. Tento stav bol o to nebezpečnejší, že reálne hrozilo, že v prípade ak sa nepodari obsadiť post hlavy štátu žiadnym kandidátom, nevyhnutne by sa to muselo odraziť na bezproblémovom fungovaní ústavného systému. Zásadná právomoc prezidenta menovať a odvolávať predsedu vlády a vládu ako takú a prijímať jej demisiu (vrátane obligatórnej po ustanovujúcej schôdzi Národnej rady SR) totiž nepatrila do právomocí, ktoré by v čase neobsadenia tohto ústavného postu prešli na niektorý iný orgán, napríklad na predsedu parlamentu. Reálne tak hrozilo, že po skončení mandátu Michala Kováča 2. marca 1998 a po nezvolení jeho nástupcu by nemal kto odvolať po parlamentných voľbách v septembri 1998 vládu SR a vymenovať novú. Takýmto spôsobom by nastala absurdná situácia, že by síce bol zvolený nový parlament, ale stará vláda by vládla naďalej. Politikum tejto ústavnej možnosti postupne v priebehu rokov 1996 a 1997 vyprofilovalo na slovenskej politickej scéne nové spojenectvo viacerých pravicových i ľavicových politikov a ich spojenie do spoločného politického subjektu s názvom Slovenská demokratická koalícia (SDK). Hlavnou agendou, s ktorou narábala vo vzťahu k potenciálnym voličom, sa postupne stala snaha o zavedenie priamej voľby prezidenta, a teda nutnosti zmeniť Ústavu SR. Keďže táto možnosť nemala reálnu šancu na úspech na parlamentnej pôde, rozhodli sa lídri SDK túto myšlienku presadzovať a politicky živiť prostredníctvom inštitútu priamej demokracie zakotveného v Ústave SR – referenda. Aj táto možnosť však mala svoje výrazné ústavné i politické riziká – tak ako voľba prezidenta v parlamente aj referendum malo výrazne tvrdé podmienky pre úspešnú realizáciu. Referendum sa totiž stáva platným iba v tom prípade, ak sa ho zúčastní nadpolovičná väčšina všetkých oprávnených voličov pre voľby do Národnej rady a za prijatie hlasuje nadpolovičná väčšina zúčastnených.³

Úprava slovenskej ústavy pri priamej voľbe prezidenta priniesla aj niektoré zmeny v otázkach pasívneho volebného práva. Najvýraznejším rozdielom oproti voľbe v parlamente sa stalo zvýšenie vekovej hranice, a to z pôvodných 35 na súčasných

² Bližšie HORVÁTH, P.: Politický systém Slovenskej republiky. s. 45–47.

³ Bližšie HORVÁTH, P.: Politický systém Slovenskej republiky. s. 50–63.

40 rokov. Nezmenenou požiadavkou zostalo štátne občianstvo Slovenskej republiky. Žiaden právny predpis nepredpisuje spôsob nadobudnutia štátneho občianstva napríklad narodením, preto teoreticky môžu kandidovať aj občania, ktorí získali občianstvo napríklad sobášom. Iná platná právna úprava z roku 2010⁴ vylučuje kandidátov s dvojítm občianstvom, ktorí by ho získali po účinnosti danej právnej normy (teda od 17. júla 2010). Dovtedy získané dvojité štátne občianstvo však zostáva zachované. Len pre prezidenta v druhom funkčnom období platí ďalšie ústavné obmedzenie, ktorým je možnosť obsadiť úrad hlavy štátu tou istou osobou len dvakrát za sebou. Podľa vykonávacieho predpisu musí byť súčasťou návrhu na kandidáta na funkciu prezidenta aj niekoľko osobných údajov, medzi ktoré patria:

- a) meno, priezvisko a akademický titul kandidáta,
- b) vek a rodné číslo kandidáta,
- c) povolanie kandidáta,
- d) adresu trvalého pobytu kandidáta,
- e) vyhlásenie kandidáta o tom, že súhlasí so svojou kandidatúrou a že spĺňa podmienky na zvolenie za prezidenta.⁵

Keďže súčasťou týchto návrhov nie sú niektoré dôležité dokumenty ako napríklad oficiálny životopis, či výpis z registra trestov, v doterajšej krátkej histórii sa pri viacerých, najmä neznámych kandidátoch vyskytli niektoré skutočnosti z ich života, ktoré sa stali predmetom záujmu bulvárnych médií, a tým znižujú kredit priamej voľby prezidenta. Samostatnou otázkou je vôbec motivácia kandidovania, keď už na začiatku celej volebnej procedúry bolo zrejmé, že reálnu šancu uspieť vo voľbách má len zlomok kandidátov. Tieto dôvody kandidatúry možno hľadať skôr v snahe verejne prezentovať a zviditeľniť svoju osobu, napríklad pre ďalšiu možnú kandidatúru na regionálnej, či komunálnej úrovni, prípadne sa jedná o recesistické pokusy, než by išlo o reálne ovplyvnenie konečného výsledku volieb a obsadenie postu prezidenta.

Ako pomerne voľné možno označiť podmienky pre podávanie návrhov na kandidátov na funkciu prezidenta. Jednotlivé návrhy sú oprávnení podávať buď poslanci Národnej rady SR v počte minimálne jednej desatiny všetkých zákonodarcov, teda 15 poslancov. Druhou možnosťou je priloženie petície, ktorá obsahuje minimálne súhlas 15 tisíc oprávnených voličov s navrhnutou kandidatúrou. Táto podmienka je veľmi ľahko splniteľná, v percentuálnom vyjadrení ide približne o 0,4 % všetkých oprávnených voličov. Práve táto ústavná úprava mala za následok pomerne vysoký počet podaných kandidátok v rokoch 1999 a 2004. V týchto rokoch sa o funkciu uchádzalo 10, respektíve 12 kandidátov. Pri ostatných voľbách v roku 2009 počet klesol na 7. Zaujímavým momentom najmä ostatnej kampane je skutočnosť, že aj silní stranícki kandidáti si od samotného počiatku uchádzania o post hlavy štátu uvedomujú nutnosť prezentovať sa ako kandidáti s oveľa širšou podporou, než im podporuje vlastná, či spriaznená politická strana. Z tohto dôvodu návrhy na kandidatúru podávajú prostredníctvom petícií s podpismi oprávnených voličov a už v tejto fáze si takto testujú

⁴ Zákon č. 50/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o štátnom občianstve SR.

⁵ Zákon o spôsobe voľby prezidenta č. 446/1999 Z. z.

potencionálnu podporu a ohlasy zo strany verejnosti. Politické strany svojim kandidátom teda skôr zabezpečujú finančné krytie volebnej kampane, obsadzovanie volebných komisií prostredníctvom svojich miestnych a regionálnych stranických štruktúr vytvárajú podhubie pre efektívnu kampaň, v oficiálnej rovine však neprezentujú kandidátov ako svojich vlastných, ale vyjadrujú im podporu ako občianskym kandidátom. Toto môže viesť až k podobne absurdnej situácii ako pri voľbách v roku 2009, keď podpredsedníčka vtedy najsilnejšej pravicovej politickej strany SDKÚ-DS Iveta Radičová prezentovala svoju kandidatúru i samotnú kampaň ako občiansku, dokonca jej volebný tím dominantne nestraníci z okruhu organizácií tretieho sektora.⁶ (Grigorij Mesežnikov, Slovensko volí)

Zmena spôsobu voľby zákonite priniesla aj zásadnú zmenu vo vedení predvolebnej kampane. Namiesto stranických centrál a kuloárných dohovorov sa do popredia dostáva samotný kandidát. Jej oficiálnu časť zákon vymedzuje v rozsahu so začiatkom 15 dní pred dňom volieb a s uplatnením 48 hodinového moratória pred otvorením volebných miestností. V praxi však kampaň začína už výberom jednotlivých kandidátov a ohlásením zámeru uchádzať sa o funkciu prezidenta. Jediným reálnym rozdielom medzi obooma typmi kampaní je to, že finančné výdavky sa oficiálne vykazujú len za dobu trvania kampane podľa danej právnej úpravy. Počas kampane má každý kandidát zabezpečený rovnaký prístup k hromadným informačným prostriedkom. Verejnoprávne médium je povinné vyčleniť po jednej hodine vysielacieho času pre kandidáta, maximálne však 10 hodín vysielacieho času pre celú kampaň. Do predvolebného súboja sa môžu zapojiť aj ďalší držiteľia licencie pre rozhlasové a televízne vysielanie s rovnakým časovým rozsahom s tým, že takéto vysielanie musí byť označené, že ide o platenú politickú reklamu. V prípade verejnoprávnych médií i súkromných vysielateľov platí povinnosť zabezpečiť pre všetkých kandidátov rovnaké podmienky nákupu vysielacieho času a rovnaké cenové a platové podmienky.⁷ Priama voľba predstavuje špeciálne nároky na samotných kandidátov, musia svojim prejavom i vystupovaním presvedčiť voličov o tom, že sú schopní efektívne vykonávať svoj úrad. Na rozdiel od predvolebnej kampane vedenej pri nepriamej voľbe prezidenta, kedy výsledok viac záleží od politických dohôd a šikovnosti stranických centrál dosahovať politické kompromisy a politické výmenné obchody, priama voľba núti kandidátov preveriť svoje schopnosti komunikovať s voličmi a médiami. Úspech kandidáta tak do značnej miery závisí od jeho schopnosti prezentovať sa a pozitívne sa vymedziť voči ostatným politickým súperom. Do popredia sa tak dostáva samotná osobnosť kandidáta, jeho program a zámery pri výkone postu hlavy štátu. Na druhej strane reálne právomoci prezidenta mu neumožňujú v plnej miere presadiť jeho deklarované záväzky. Dokonca v prípade Slovenska prišlo k zásadnému obmedzeniu jeho reálnych rozhodovacích právomocí, najmä vo vzťahu k vláde, hoci legitimita jeho mandátu sa zavedením priamej voľby občanmi podstatne zvýšila.⁸

Samotná voľba prezidenta sa uskutočňuje v priamych voľbách tajným hlasovaním. Právo voliť majú občania, ktorí majú právo voliť do Národnej Rady SR, teda dosiahli

⁶ Blížšie MESEŽNIKOV, G.: Prezidentské voľby 2009: Profil kandidátov, postoje a činnosť politických strán. In: MESEŽNIKOV, G., GYÁRFÁŠOVÁ, O., KOLLÁR, M. (ed.): Slovensko volí. Európske a prezidentské voľby 2009. s. 89–130.

⁷ Blížšie Zákon o spôsobe voľby prezidenta č.446/1999 Z. z.

⁸ Blížšie HORVÁTH, P.: Politický systém Slovenskej republiky. s. 71–75.

vek minimálne 18 rokov, sú spôsobilí na právne úkony a nachádzajú sa v deň volieb na území Slovenskej republiky. Na rozdiel od iných krajín ako i volieb do Národnej rady SR nemôžu svoje volebné právo uplatniť osoby mimo územia Slovenskej republiky. Termín volieb vyhlasuje predseda parlamentu tak, aby sa prvé kolo uskutočnilo najneskôr 60 dní pred uplynutím funkčného obdobia úradujúceho prezidenta. Voľby sa spravidla konajú v jeden deň medzi 7:00 a 22:00. Zákon o spôsobe voľby prezidenta umožňuje vyhlasovateľovi stanoviť aj rozdelenie do dvoch dní, toto oprávnenie sa však nevyužíva.⁹ Za prezidenta je zvolený ten kandidát, ktorý získa nadpolovičnú väčšinu platných hlasov oprávnených voličov. V prípade, že ani jeden z kandidátov nezíska potrebnú väčšinu, do 14 dní sa koná druhé kolo volieb. Do neho postupujú dvaja kandidáti s najväčším počtom platných hlasov. Celkovým víťazom sa stáva ten z nich, ktorý získa najväčší počet platných hlasov zúčastnených voličov. Zaujímavosťou slovenskej prezidentskej voľby je poistka proti zvoleniu radikálneho kandidáta v prvom kole. Všeobecne vo svete ňou je samotné druhé kolo v prípade nedosiahnutia absolútnej väčšiny v prvom kole. V slovenskom prípade je posilnená a zaviedla ju vtedajšia vládna koalícia, aby zabránila prípadnému Mečiarovmu víťazstvu v prvom kole, nakoľko mal medzi voličmi veľkú podporu a disciplinovaný elektorát. Slovenskému kandidátovi na prezidenta tak v prvom kole nepostačuje zisk nadpolovičnej väčšiny zúčastnených voličov, ale pre zvolenie je nutná nadpolovičná väčšina všetkých oprávnených voličov. O zákonnosti volieb v konečnom dôsledku rozhoduje Ústavný súd SR. Hoci ústava nepozná žiadne ďalšie obmedzenia nástupu do úradu úspešného kandidáta je viazaný inkompatibilitou s inou platenou funkciou a s niektorými funkciami v rámci politického systému, napríklad poslanca Národnej rady SR, člena vlády, sudcu, prokurátora, príslušníka ozbrojených síl, člena Najvyššieho kontrolného úradu SR a podobne. Zmena spôsobu voľby priniesla aj zmeny v pravidlách nástupu do funkcie. Predtým prezident skladal svoj sľub do rúk predsedovi Národnej rady SR, po ústavnej úprave je to do rúk predsedu Ústavného súdu SR na poludnie v deň končiaceho sa mandátu predchádzajúceho prezidenta. Ak bolo volebné obdobie prezidenta skončené predčasne, zvolený kandidát skladá svoj sľub a ujíma sa funkcie prezidenta napoludnie v nasledujúci deň po dni, v ktorom boli vyhlásené výsledky volieb. Samotný text sľubu znie: „Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Slovenskej republike. Budem dbať o blaho slovenského národa, národnostných menšín a etnických skupín žijúcich v Slovenskej republike. Svoje povinnosti budem vykonávať v záujme občanov a zachovávať i obhajovať ústavu a ostatné zákony.“¹⁰ Novelizácie ústavy odstránili aj nejednoznačnosť výkladu zvolenia a nástupu do funkcie. Práve v prípade Michala Kováča sa na ústavný súd obrátila vláda, ktorá sa dožadovala, aby sa výkon funkcie prezidenta počítal od momentu zvolenia. S týmto návrhom však na Ústavnom súde SR neuspela. Možno tak generálne konštatovať, že v podmienkach politického systému SR je pre počítanie akéhokoľvek funkčného obdobia kľúčovým dátumom deň zloženia sľubu v takom znení ako ho udáva ústava, prípadne vykonávajúce právne predpisy.¹¹

⁹ Blížšie Zákon o spôsobe voľby prezidenta č.446/1999 Z. z.

¹⁰ Čl. 104 Ústavy Slovenskej republiky.

¹¹ Blížšie čl. 101, 103 a 104 Ústavy Slovenskej republiky.

VZŤAH PREZIDENTA A ZÁKONODARNEJ MOCI

Vzťah prezidenta a parlamentu je daný rámcom parlamentnej formy vlády, ktorá je na Slovensku zakotvená. Napriek tomu možno konštatovať, že od prijatia Ústavy SR po súčasnosť tieto vzájomné vzťahy prešli viacerými významnými variáciami. Typickým znakom pre parlamentnú formu vlády je, že moc výkonná je podriadená moci zákonodarnej. Pre hlavu štátu, ktorej inštitút je včlenený do výkonnej moci spolu s vládou, táto podriadenosť v súčasnosti neplatí.

Vo vládnom návrhu ústavy v roku 1992 však bol vzťah prezidenta a parlamentu formulovaný opačne – podľa navrhovaného čl. 101 ods. 4 mal byť prezident zodpovedný za výkon svojej funkcie Slovenskej národnej rade.¹² Aj dôvodová správa k vládnemu návrhu Ústavy Slovenskej republiky pri inštitúte prezidenta konštatovala, že „zodpovednosť prezidenta za výkon svojej funkcie Slovenskej národnej rade zvyrazňuje aj jeho ústavná povinnosť podávať slovenskej národnej rade správy o stave Slovenskej republiky a o závažných politických otázkach.“¹³ Pri prijímaní ústavy na pôde zákonodarného zboru však bola táto dikcia vypustená.

ZVOLÁVANIE SCHÔDZÍ A ROZPÚŠŤANIE NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Tradičnou kompetenciou v parlamentnej forme vlády je právomoc prezidenta zvolávať ustanovujúcu schôdzu Národnej rady Slovenskej republiky. Táto právomoc je spresnená v časti venovanej zákonodarnej moci, v ktorej sa uvádza, že ustanovujúca schôdza parlamentu sa uskutoční do tridsiatich dní od oficiálneho vyhlásenia výsledkov volieb. Uvedené ustanovenie má v sebe aj poisťku pre prípad, že by tak prezident neučinil (parlament by sa zišiel na svojej ustanovujúcej schôdzi tridsiaty deň po vyhlásení oficiálnych výsledkov volieb).¹⁴

Keďže prezident je považovaný v krajinách s ustálenou parlamentnou formou vlády predovšetkým ako arbiter s cieľom byť aktívnym aktérom najmä v prípadoch ústavných a politických kríz, jeho ďalšie klasické oprávnenie rozpúšťať parlament možno hodnotiť ako právomoc uplatňujúcu sa v podmienkach permanentnej krízy medzi vládou a parlamentom (resp. medzi politickými stranami zastúpenými v parlamente). Pri tomto inštitúte má hlava štátu svoje kompetencie obmedzené rôznymi časovými horizontmi:

- ak parlament v lehote šiestich mesiacov od vymenovania vlády neschválil jej programové vyhlásenie,
- ak sa parlament neuzniesol do troch mesiacov o vládnom návrhu zákona, s ktorým vláda spojila otázku dôvery,
- ak parlament nebol dlhšie ako tri mesiace spôsobilý uznášať sa, hoci jeho zasadnutia neboli prerušené
- ak zasadnutie parlamentu bolo prerušené na dlhší čas ako dovoľuje ústava.¹⁵

¹² OROSZ, L., ŠIMUŇIČOVÁ, K.: Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky, s. 57.

¹³ CHOVANEC, J.: Ústava Slovenskej republiky – základný zákon štátu, s. 379.

¹⁴ čl. 82 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

¹⁵ V zmysle čl. 102 ods. 1 písm. e) Ústavy Slovenskej republiky.

V pôvodnej verzii ústavy z roku 1992 bolo toto oprávnenie zverené prezidentovi iba v prvom prípade, ostatné boli zakomponované v novelizácii v roku 1999. Všetky tieto alternatívy rozpustenia zákonodarného zboru sú viazané na konečné rozhodnutie prezidenta, pretože hlava štátu tak môže, ale nemusí urobiť v prípadoch, ktoré sú uvedené. Keďže pri naplnení ktorejkoľvek načrtnutej situácie by išlo s najväčšou pravdepodobnosťou o situáciu rovnajúcej sa krízovej situácii v ústavnom systéme, prezident ako arbiter by sa mohol rozhodnúť medzi hľadaním politického východiska, napríklad vytvorením novej vládnej koalície, alebo možnosťou rozpustenia zákonodarného zboru a vypísania nových predčasných parlamentných volieb. Týmto spôsobom by však zároveň zákonodarný zbor bol neschopný vykonávať svoje kontrolné právomoci, napríklad vysloviť vláde nedôveru. Ak by teda došlo k takejto situácii a prezident by sa rozhodol týmto spôsobom riešiť načrtnutú krízu, postavil by sa tak vlastne na stranu vlády, ktorá by mohla po isté obdobie, do vytvorenia novej vlády po mimoriadnych parlamentných voľbách, vykonávať svoj mandát bez účinnej kontroly. Časové obmedzenie tejto fakultatívnej právomoci rozpustiť Národnú radu Slovenskej republiky je viazané na obdobie posledných šiestich mesiacov funkčného obdobia hlavy štátu. Rovnako tak aj počas mimoriadnych situácií – vojny, vojnového stavu alebo výnimočného stavu.¹⁶ Podľa dôvodovej správy k tejto úprave je zákaz rozpustenia zákonodarného zboru obvyklou poistkou v ústavách iných štátov. Pri mimoriadnych situáciách je prakticky nemožné zabezpečiť po rozpustení parlamentu slobodné demokratické voľby. Okrem toho pri mimoriadnych situáciách by nebolo možné zabezpečiť kontrolné právomoci zákonodarného zboru v čase, kedy by to bolo veľmi potrebné bez ohľadu na to, že zvolenie schôdze takéhoto orgánu by bolo veľmi zložitý.¹⁷

V jedinom prípade je rozhodnutie prezidenta o rozpustení Národnej rady Slovenskej republiky viazané na jeho obligatórnu povinnosť – v prípade, že sám nebol v ľudovom hlasovaní, na základe návrhu parlamentu, o odvolaní prezidenta odvolaný.¹⁸

V doterajších politických reáliách Slovenskej republiky od svojho vzniku v roku 1993 neprišlo k situácii, keď by bolo možné uvažovať o riešení politickej a ústavnej situácie takouto cestou. Všetky doterajšie konflikty v rámci vzťahov koalície a opozície sa vyriešili tak, že nebola paralyzovaná činnosť Národnej rady Slovenskej republiky na dlhšie obdobie.

PODPISOVANIE ZÁKONOV A PRÁVO VETA

Na rozdiel od právomoci československého prezidenta od roku 1960, slovenská hlava štátu nemala podľa ústavných právnikov priznané právo zákonodarnej iniciatívy.¹⁹ Takáto právomoc bola explicitne vyjadrená vo vládnom návrhu ústavy, ale bola v počas schvaľovania jej textu vypustená.²⁰ Zostával však istý ústavný prob-

¹⁶ Toto obmedzenie súvisiace s mimoriadnou situáciou v štáte bolo prijaté novelou ústavy č. 90/2001 Z. z.
¹⁷ DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Komentár k novelizácii ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., s. 153–154.

¹⁸ Čl. 102 ods. 1 písm. e) Ústavy Slovenskej republiky.

¹⁹ Bližšie napr. OROSZ, L., ŠIMUNIČOVÁ, K.: Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky, s. 58 a KURA, A.: Prezident v systéme štátnych orgánov Slovenskej republiky, s. 64–66.

²⁰ Bližšie OROSZ, L., ŠIMUNIČOVÁ, K.: Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky, s. 58.

lém v tom, že v časti venovanej Národnej rade Slovenskej republiky sa uvádzalo, že návrh zákona môže podať výbor parlamentu, poslanci a vláda,²¹ na strane druhej však prezident mal oprávnenie predkladať zákonodarnému zhromaždeniu návrhy zákonov a iných opatrení.²² Michal Kováč počas svojho volebného obdobia toto svoje právo nikdy nevyužil. V opačnom prípade by pravdepodobne nastala situácia, s ktorou by sa musel zaoberať ústavný súd a podať výklad v tejto otázke. Načrtnutý potencionálny ústavný problém si uvedomili aj zákonodarcia a oprávnenie hlavy štátu o predkladaní návrhov zákonov z ústavy vypustili.²³

Možnosť vstupu prezidenta do legislatívneho procesu mu zaručuje právomoc podpisovať zákony a právomoc vrátiť parlamentu zákon s pripomienkami na opätovné prerokovanie.²⁴ Podpis prezidenta pod zákonom je chápaný vo dvoch významoch: ako „prihlásenie“ sa ústavného činiteľa k zákonu a možnosť ovplyvnenia legislatívneho procesu.²⁵ Aj v rozsahu tejto právomoci došlo v rokoch 1993–1999 ku zmenám. Podľa pôvodnej verzie ústavy mal prezident relatívne právo veta nielen voči zákonom, ale mohol vrátiť na opätovné prerokovanie aj ústavný zákon.²⁶ Okrem tohto oprávnenia, ktoré záležalo na jeho rozhodnutí, bol povinný vrátiť parlamentu na opätovné prerokovanie aj zákon, ak ho o to požiadala vláda.²⁷ Toto ustanovenie sa do textu ústavy dostalo pravdepodobne ako kompenzácia za zrušenie práva veta pre predsedu vlády, ktoré bolo vo vládnom návrhu ústavy (bez zmienky v dôvodovej správe).²⁸ I. Palúš a L. Somorová na margo tejto skutočnosti konštatujú, že išlo o neštandardné riešenie, ktoré urobilo z prezidenta v tejto súvislosti pošťára medzi vládou a parlamentom.²⁹ Nakoľko hlava štátu mala voči zákonom a ústavným zákonom právo relatívneho veta, na jeho prehlasovanie bolo potrebné na pôde parlamentu získať nadpolovičnú väčšinu všetkých poslancov (minimálne 76 hlasov), pri ústavnom zákone opätovnú ústavnú väčšinu (minimálne 90 hlasov). Aj keď zvýšené kvórum nevyplývalo z textu ústavy, bolo súčasťou rokovacieho poriadku parlamentu. Na druhej strane vzniká otázka, či prezident tým, že na prehlasovanie jeho veta je potrebné väčšie kvórum ako pri jeho prvom schválení, nie je až príliš vtiahnutý do legislatívneho procesu a či tak nie je porušená vyváženosť oprávnení jednotlivých orgánov v ústavnej štruktúre.

Aj túto problematiku upravila novelizácia ústavy z roku 1999. Na základe prijatých zmien boli vynechané ustanovenia o povinnosti prezidenta vrátiť na opätovné prerokovanie zákon v prípade, že ho o to požiadala vláda, ako aj samotná právomoc hlavy štátu vrátiť parlamentu v rámci práva veta schválený ústavný zákon. Vrátený zákon prezidentom spolu s jeho pripomienkami môže byť chválený v pôvodnej podobe (bez akceptovania pripomienok prezidenta), neschválený ako celok alebo schválený v znení pripomienok hlavy štátu.

²¹ Čl. 87 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (v pôvodnom znení).

²² Čl. 102 ods. 1 písm. o) Ústavy Slovenskej republiky (v pôvodnom znení).

²³ V rámci novelizácie ústavy ústavným zákonom č. 9/1999 Z. z.

²⁴ Čl. 102 ods. 1 písm. f) a čl. 87 ods. 3, resp. čl. 102 ods. 1 písm. o) a čl. 87 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

²⁵ Bližšie KURA, A.: Prezident v systéme štátnych orgánov Slovenskej republiky, s. 64.

²⁶ Čl. 102 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (pôvodná verzia).

²⁷ Čl. 87 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky (pôvodná verzia).

²⁸ Bližšie OROSZ, L., ŠIMUNICOVA, K.: Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky, s. 58.

²⁹ Bližšie PALÚŠ, I., SOMOROVÁ, L.: Štátne právo Slovenskej republiky, s. 253.

Inštitút relatívneho práva veta voči zákonom prijatým Národnou radou Slovenskej republiky bol v prvých dvoch funkčných obdobiach oboma prezidentmi pomerne často využívaný. Kým Michal Kováč ho využil v 38 prípadoch (z toho z vlastného rozhodnutia v 25 prípadoch, na požiadanie vlády v 9 prípadoch a v 4 prípadoch z rozhodnutia prezidenta aj vlády), Rudolf Schuster vrátil do parlamentu až 103 zákonov.³⁰

PREJAVY PREZIDENTA A PODÁVANIE SPRÁV O STAVE REPUBLIKY

Prejavy politických predstaviteľov štátov patria k tradičným nástrojom súvisiacim s výkonom ich funkcie. Ich forma môže byť rozdielna – od vystúpenia na najrozličnejších stretnutiach, prostredníctvom listov, článkov v tlačенých médiách, v televíznom alebo rozhlasovom vystúpení, po nástupe internetu aj prostredníctvom chatových diskusií. V súčasnosti, keď médiá tak výrazne ovplyvňujú verejnú mienku, aj prejavy hlavy štátu majú svoj špecifický význam a sú pozorne nielen sledované, ale aj analyzované.

Aj v tejto rovine sondovania zohráva dôležitú okolnosť typ formy vlády. V prezidentskom systéme, keď funkcia prezidenta okrem samotnej hlavy štátu v sebe zahŕňa aj šéfa vládneho kabinetu, môže mať prezident dokonca až ústavne zakotvenú povinnosť predstúpiť pred parlament a predniesť správu o stave krajiny. Ústava USA vo svojom článku II. odd. 3 taxatívne vymedzuje, že „prezident podáva vždy po určitom čase Kongresu správu o stave Únie a odporúča mu na zváženie také opatrenia ktoré pokladá za nevyhnutné a užitočné“.³¹ V parlamentných formách vlády správa hlavy štátu o politickom vývoji spravidla podlieha ako ostatné akty hlavy štátu kontrasignácii predsedom vlády, a tak vláda preberá za ne aj politickú zodpovednosť. Príkladom môže byť trónna reč panovníka vo Veľkej Británii, ktorá obsahuje politický program pre nasledujúce obdobie. Autorstvo a zodpovednosť za ňu však prináleží premiérovi Vlády Jej Veličenstva.³²

Vo vzťahu k právomoci prezidenta predstúpiť pre poslancov zákonodarného zboru a predniesť správu o stave Slovenskej republiky a o závažných politických otázkach nedošlo počas trinásťročnej existencie slovenskej ústavy k žiadnym zmenám. Hoci ústava neurčuje časový interval pre hlavu štátu, kedy má podať správu o stave republiky, prax vykonávaná doterajšími prezidentmi je v intervale raz za rok. V teoretickej rovine by však prezident mohol predkladať správu o stave republiky aj častejšie, respektíve v dlhšom časovom horizonte ako jeden rok. Nejasný vzťah je aj ku formulácii právomoci prezidenta vystúpiť k dôležitým politickým otázkam, uváženie o tom, kedy nastali takéto dôvody, je na samotnej hlave štátu.³³

Toto oprávnenie mali všetci prezidenti na území Československa, bez ohľadu na momentálne politické a spoločenské usporiadanie.³⁴ Je typické pre hlavy štátov vo

³⁰ Bližšie OROSZ, L., ŠIMUNIČOVÁ, K.: Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky, s. 97.

³¹ Ústava USA, Vienna: Embassy of the United States of America, 1996, s. 8.

³² Bližšie TÓTH, R.: Komparatívna politológia, s. 57.

³³ Bližšie napr. KURA, A.: Prezident v systéme štátnych orgánov Slovenskej republiky, s. 64.

³⁴ K tomu pozri bližšie časť venovanú historickému prehľadu právomocí prezidentov v rokoch 1918–1992.

všetkých formách vlády, najmä však v prezidentom, parlamentnom a poloprezidentskom.³⁵ Na rozdiel od prezidenta Spojených štátov amerických, ktorý správu o stave Únie predkladá ako najvýznamnejší predstaviteľ výkonnej moci, hlava štátu v parlamentnej forme vlády svoju správu o stave krajiny formuluje predovšetkým ako svoj pohľad na stav vecí verejných a zároveň ako priestor na predkladanie svojich vízií.

V praktickej a ústavnej rovine predloženie správy o stave Slovenskej republiky prezidentom neznamenaá žiadny zásadný predeľ. Inštitút správ je výsledkom politickej tradície a nemá zásadnejší dosah na politickú scénu. Jednak je to spôsobené tým, že autorita prezidenta nie je na dostatočnej úrovni, samotné správy nemajú väčšiu vypovedaciu úlohu, ťažko ich možno prirovnávať k prejavom napríklad amerických alebo francúzskych prezidentov, ktorí v nich prinášajú zásadné hodnotenie situácie v krajine, ako aj silnú víziu. Prezident je predovšetkým symbolom krajiny do vnútra i navonok a ako taký nemá dostatočné ústavné a politické možnosti reálne ovplyvniť dianie na politickej scéne.

VZŤAH PREZIDENTA V RÁMCI VÝKONNEJ MOCI

MENOVANIE A ODVOLÁVANIE ČLENOV VLÁDY

Oprávnenie hlavy štátu vymenúvať o dovolávať členov vlády, ako aj predsedu vlády³⁶, vyplýva z kreovania parlamentnej formy vlády na Slovensku a z konštrukcii ústavného princípu deľby moci a vzájomných vzťahov medzi najvyššími ústavnými inštitúciami. Na procese vytvorenia a existencie vládneho kabinetu sa podieľa v prvej fáze prezident vo forme menovania predsedu a následne na základe jeho návrhu aj ostatných členov vlády, na konci tohto procesu je Národná rada SR, ktorá vyslovuje vláde dôveru na základe vládou predloženého programového vyhlásenia.³⁷

Výhradne na rozhodnutí prezidenta je z ústavného hľadiska len vymenúvanie predsedu vlády. Je autonómnosť je z pohľadu ústavy absolútna. Jediným kritériom je, aby ten, koho hlava štátu vymenuje za premiéra spĺňal kritériá štátneho občianstva Slovenskej republiky a podmienky voliteľnosti do Národnej rady Slovenskej republiky, teda najmä vek 21 rokov.³⁸ Ad absurdum, predsedom vlády by sa mohol stať prakticky ktokoľvek na Slovensku. Hlavný princíp parlamentnej formy vlády, zvrchovanosť parlamentu nad vládou, však vyžaduje, aby prezident rešpektoval výsledky parlamentných volieb, resp. aktuálny stav rozloženia politických síl v parlamente, a predsedom vlády menoval osobnosť, ktorá je schopná získať v zákonodarnom podpozu pre programové vyhlásenie vlády. Ďalšou zvyklosťou v parlamentnej forme vlády je poveriť zostavením vlády (čo v praxi neznamená ešte vymenovanie za predsedu vlády) predsedu najsilnejšieho parlamentného politického subjektu, v prípade, že by nebol úspešný, tak postupne

³⁵ Porovnaj napr. s ústavami štátov Európskej únie in: KLOKOČKA, V., WAGNEROVÁ, E.: Ústavy štátů Evropské unie, ale aj s Ústavou USA.

³⁶ Tieto právomoci hlavy štátu upravuje Ústava Slovenskej republiky vo svojich ustanoveniach v čl. 102 ods. 1 písm. g), čl. 110, čl. 111, čl. 115, čl. 116.

³⁷ V zmysle čl. 113 Ústavy Slovenskej republiky.

³⁸ Čl. 110 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

ďalších v poradí. Treba ale zdôrazniť, že takýto postup je síce z politologického hľadiska logický, ale hlava štátu ním nie je viazaná. Skôr to môže vypovedať o stave politickej kultúry v danej krajine.

Vo vzťahu k vymenovaniu ostatných členov vlády už prezident nie je autonómny a musí vyhovieť návrhu predsedu vlády. V tomto bode nastala výrazná zmena oproti pôvodnej verzii ústavy. Podľa nej, aj v zmysle výkladu Ústavy Slovenskej republiky Ústavným súdom Slovenskej republiky,³⁹ prezident pri vymenúvaní ostatných členov vlády bol viazaný návrhom predsedu vlády. Táto viazanosť ale nebola absolútna, pretože prezident síce nemohol vymenovať člena vlády na základe svojho uváženia a bez návrhu predsedu vlády, ale mohol predloženému návrhu aj nevyhovieť. Takýmto prípadom bolo odmietnutie Michala Kováča vymenovať v novembri 1993 na návrh predsedu vlády Vladimíra Mečiara Ivana Lexu na post ministra privatizácie. Vo svojom odôvodnení uviedol, že „nesplňa predpoklady, a pretože ho poznám i osobne, nemá moju dôveru.“⁴⁰

Odobne takýto relatívne voľný mandát mal prezident aj v prípade návrhu na odvolanie člena vlády. Povinnosť odvolať člena vlády mu vyplývala z ústavy v prípadoch, že takémuto členovi vlády vyslovila nedôveru Národná rada SR, resp. že podal demisiu. Ak však návrh na odvolanie člena vlády podal predseda vlády, v zmysle toho istého výkladu Ústavy SR Ústavným súdom SR, bol prezident povinný sa zaoberať podaním premiéra, ale po posúdení okolností prípadu sa mohol rozhodnúť, či takémuto návrhu vyhovieť a člena vlády odvolať, alebo či návrhu predsedu vlády nevyhovie a člena vlády neodvolať.⁴¹

Tento mechanizmus nie je typický pre parlamentnú formu vlády, v ktorej má premiér rozhodujúci vplyv na kreovanie svojej vlády (typickým príkladom je Veľká Británia). Prezident týmto spôsobom mohol nepriaznivo vplývať na činnosť vlády a dokonca mohol byť príčinou aj vládnej krízy. Preto oprávnenie hlavy štátu posudzovať návrhy predsedu vlády na menovanie a odvolávanie jednotlivých členov vlády, a možnosť takémuto návrhu aj nevyhovieť, bola odstránená pri novelizácii Ústavy SR s tým, že slovné spojenie z pôvodného znenia článku ústavy číslo 111: „Na návrh predsedu vlády prezident SR vymenúva a odvoláva ďalších členov vlády a poveruje ich riadením ministerstiev,“ bolo zmenené na formuláciu toho istého článku ústavy: „Na návrh predsedu vlády prezident Slovenskej republiky vymenuje a odvolá ďalších členov vlády a poverí ich riadením ministerstiev.“⁴²

V tomto kontexte však predsa len zostala jedna právomoc prezidenta pomerne silná. Ak hlava štátu odvolá člena vlády, až do vymenovania vlády určí ďalšieho člena vlády, ktorý bude dočasne spravovať uvoľnený rezort. V tomto prípade nie je prezident

³⁹ Išlo o návrh prezidenta na podanie výkladu čl. 111 a čl. 116 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky – rozhodnutie bolo zverejnené ako Uznesenie Ústavného súdu SR Sp. zn. I. ÚS 39/93 z 2. júna 1993, publikované v Zbierke zákonov SR pod č. 206/1993 Z. z. a v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu SR pod č. 5/93.

⁴⁰ HORVÁTH, P.: Prezident – spojovník alebo rozdeľovník spoločnosti na Slovensku? s. 71.

⁴¹ Toto podanie bolo iniciované návrhom predsedu vlády Vladimíra Mečiara na odvolanie člena vlády, ministra kultúry Milana Kňažka vo februári 1993. Prezident tomuto návrhu nakoniec z dôvodu možného odstúpenia premiéra vyhovel, ale obrátil sa na ústavný súd so žiadosťou o výklad ústavy.

⁴² Čl. 111 Ústavy Slovenskej republiky.

povinný vyhovieť predloženému návrhu premiéra.⁴³ Hoci ide o pomerne nevýznamnú a časovo ohraničenú záležitosť, môže byť politicky veľmi nepríjemná hlavne predsedovi vlády. Typickým príkladom je situácia z mája 2001, keď vtedajší prezident Rudolf Schuster po dovolaní ministra vnútra Ladislava Pittnera nevyhovел návrhu predsedu vlády Mikuláša Dzurindu, aby až do vymenovania nového ministra vnútra dočasne poveril riadením tohoto ministerstva práve Mikuláša Dzurindu. Na základe svojho rozhodnutia poveril touto funkciou ministra spravodlivosti Jána Čarnogurského.

PRÁVOMOCI PRI ZASADNUTIACH VLÁDY

Spoločnou črtou právomoci všetkých prezidentov vo vzťahu k vláde od roku 1920 bolo aj ich oprávnenie zúčastňovať sa na schôdzach vlády a možnosť predsedáť im. V takejto podobe sa toto oprávnenie dostalo aj do Ústavy Slovenskej republiky v roku 1992,⁴⁴ čo bolo výsledkom zaradenia prezidenta do spoločnej hlavy s vládou v rámci výkonnej moci. Ak by prezident bol dôsledný a využíval by toto oprávnenie, do značnej miery by mohlo prichádzať ku konfliktným dejom – na čele vlády totiž stojí jej predseda, ktorý v parlamentnej forme vlády riadi a zodpovedá za činnosť vlády, čo je zvýraznené ústavne aj tým, že v prípade, ak je vyslovená nedôvera predsedovi vlády, automaticky to znamená pád celej vlády. Ten istý mechanizmus sa uplatňuje aj v prípade, že predseda vlády podá demisiu.

Na podklade politickej situácie na Slovensku v rokoch 1993–1998, ktorá bola v znamení permanentného konfliktu medzi vtedajšími ústrednými predstaviteľmi výkonnej moci – prezidenta Michala Kováča a premiéra Vladimíra Mečiara, by do značnej miery bolo politologicky zaujímavé sledovať využívanie tohoto oprávnenia hlavy štátu. Ak by sa prezident zúčastnil rokovania vlády a požiadal o právo predsedáť jej, mohlo by tak navrhovať aj program jej zasadnutí. Keďže však prezident nie je členom vládneho kabinetu, o každom jeho kroku, rovnako ako o návrhoch premiéra, by sa hlasovalo a s najväčšou pravdepodobnosťou by neprišlo k ich schváleniu.

Porušil by sa tým aj ďalší zo základných princípov parlamentnej formy vlády, a to zodpovednosť vlády voči parlamentu, nie voči prezidentovi, ako je tomu napríklad v poloprezidentských systémoch (V. republika vo Francúzsku). Vláda má vládnuť a prezident reprezentovať – aj takto možno charakterizovať parlamentný systém. Preto je z hľadiska politickej kultúry dobré, že ani počas krízy dôvery medzi zložkami výkonnej moci prezident Michal Kováč toto oprávnenie aktívne nevyužíval. Právo zúčastniť sa zasadnutia vlády, bez toho, aby jej predsedal, využil v rokoch 1993–1998 len dvakrát – v roku 1993 po svojom zvolení a v roku 1994 po nástupe vlády Jozefa Moravčíka. V oboch prípadoch išlo o ceremoniálne záležitosti.⁴⁵ Aj vzhľadom na realie slovenskej politickej scény, ale aj v snahe dať prezidentské právomoci do súladu s teóriou parlamentnej demokracie, v rámci novelizácie ústavy v roku 1999 bolo odobraté toto oprávnenie hlave štát.

⁴³ Čl. 116 ods. 7 Ústavy Slovenskej republiky.

⁴⁴ Čl. 102 písm. r) Ústavy slovenskej republiky (1992).

⁴⁵ OROSZ, L., ŠIMUNICOVÁ, K.: Prezident v ústavnom systéme Slovenskej republiky, s. 102.

Vo vzťahu ku vláde prezidentovi zostala v zmysle toho istého článku možnosť vyžadovať si od vlády, alebo jej jednotlivých členov informácie, ktoré súvisia s výkonom ich funkcie. Neštandardné už vyššie spomínané vzťahy medzi vládou a prezidentom v období rokov 1993–1998 sa prejavili aj v nutnosti podať Ústavným súdom SR výklad tohto oprávnenia.⁴⁶ Išlo v ňom o posúdenie otázky ako sa premieta ústavná zásada spolupráce zložiek výkonnej moci (prezident, vláda) do uplatnenia ich právomocí. Z uvedeného výkladu vyplýva (a tento stav platí i v súčasnosti), že hlava štátu má oprávnenie vyžadovať si od vlády a jej jednotlivých členov správy patriace do ich pôsobnosti bez toho, aby bližšie špecifikoval ich účel. Na druhej strane však neexistuje lehota, v rámci ktorej má byť vyžiadaná správa doručená. Ústavný súd zdôraznil nutnosť normálne fungujúcich vzťahov medzi ústavnými činiteľmi. Tento výrok tak potvrdil aj tézu A. Kinga,⁴⁷ podľa ktorej skúmanie vzájomných vzťahov medzi zložkami moci nemožno obmedziť iba na ich ústavné vymedzenie, ale dôležitú úlohu zohrávajú aj ich konkrétni protagonisti.

ZÁVER

Zavedenie priamej voľby prezidenta v podmienkach Slovenskej republiky bolo skôr trendovou záležitosťou presunutia voľby hlavy štátu z parlamentu priamo k občanom. Keďže súbežne boli okresané jeho právomoci najmä vo vzťahu k výkonnej moci, reálna sila prezidenta sa oslabil. Všeobecne je tento úrad považovaný skôr za akúsi ústavnú poistku v prípadoch, že prichádza k politickým krízam než za riešiteľa každodenných problémov v ústavnom a politickom systéme. Hoci priama voľba v teoretickej rovine predpokladá, že vyprodukuje výraznú osobnosť, slovenské realie sú dôkazom, že nie vždy toto pravidlo musí platiť. Obaja doterajší priamo zvolení prezidenti skôr predstavujú typ úradníka než štátnika. Vo výskumoch verejnej mienky však napriek tomu inštitút hlavy štátu patrí k najdôveryhodnejším. Možno to vyplýva zo skutočnosti, že občania si tento úrad nespájajú s konkrétnou osobou, ale vnímajú ho ako nevyhnutný symbol svojej krajiny. Svoje každodenné starosti a problémy nespájajú s úradom prezidenta, ale s vládou a parlamentom. Zostáva len veriť, že ďalšie prezidentské voľby na Slovensku v roku 2014 budú konečne viac súbojom predkladaných hodnôt, myšlienok a vízií, než duelom najsilnejších politických strán.

Summary

The introduction of direct election of the head of state in the Slovak Republic was the result of major political change after the elections in 1998. This topic became one of the key domestic political issues, which was also announced in 1997 in a referendum. By the decision of the Constitutional Court the referendum was claimed as thwarted. Despite that the new political elite anchored it in the Constitution which ended more than a season without filling the post after the first term of President Michal Kováč. We may

⁴⁶ Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 7/96 z 11. júla 1996, publikované v Zbierke zákonov SR pod č. 229/1996 Z. z. a v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu SR pod č. 12/96.

⁴⁷ KING, A.: *Modes of Executive-Legislative Relations: Great Britain, France and West Germany*, s. 236.

conclude that their implementation was preceded by relatively extensive professional and general discussion, and that the introduction of direct election was accepted by a significant majority of Slovak citizens. Despite the strengthening of the mandate of the President, however, there was a gradual diminution of his real powers. Direct selection meant thus strengthening, but tends to weaken this post. Although the candidate is not elected by the MPs and the party headquarters, but it is the citizens' vote; none of the previous direct elections had a real chance to elect a candidate outside the strong support of political parties. The main advantage of the introduction of direct election is that eventually someone will always be chosen, and thus it will not repeat the situation of the years 1998–1999.

Key words: president, constitution, direct elections, Slovak republic, powers, government

Klíčová slova: prezident, ústava, přímá volba, Slovenská republika, pravomoci, vláda